

Magdalena Kumelska

PROBLEM POMOCY DLA AFRYKI W OKRESIE PREZYDENTURY GEORGE'A W. BUSHA JUNIORA

THE PROBLEM OF AID TO AFRICA DURING THE PRESIDENCY OF GEORGE W. BUSH JUNIOR

Kontynent Afryki przez stulecia stanowił obszar rywalizacji mocarstw europejskich, które w poszczególnych państwach afrykańskich budowały własne strefy wpływów. Stany Zjednoczone (Ameryki), które na światowe mocarstwo wyrosły, po zakończeniu wojen światowych, a dominującą pozycję na arenie międzynarodowej ugruntowały po upadku ZSRR, nie brały udziału w walce o posiadłości w Afryce. Było to podyktowane wieloma czynnikami. Po pierwsze, kiedy mocarstwa europejskie zdobywały wpływy w Afryce, Stany Zjednoczone nie były podmiotem odgrywającym szczególnie ważną rolę w przestrzeni międzynarodowej. Po drugie, w miarę umacniania pozycji USA w stosunkach międzynarodowych, amerykańscy przywódcy przede wszystkim koncentrowali się na utrzymaniu wpływów na tzw. zachodniej półkuli. Po trzecie, Stany Zjednoczone, które w początkach samostanowienia akceptowały niewolnictwo, nie chciały powracać do praktyk, które w warunkach triumfu wolności i demokracji były nie do przyjęcia. Po czwarte, Afryka wg strategów amerykańskiej polityki zagranicznej nie leżała w strefie żywotnych interesów Stanów Zjednoczonych.

Po zakończeniu zimnej wojny, w wyniku której Stany Zjednoczone stały się światowym supermocarstwem, zaczęły koncentrować się na rozszerzaniu wspólnoty państw o ustroju demokratycznym i gospodarce wolnorynkowej. Choć Afryka nadal znajdowała się na końcu listy amerykańskich interesów zagranicznych, zainteresowanie tym kontynentem na początku lat 90. XX wieku zaczęło wzrastać.

W 1990 roku, w okresie administracji George'a H. W. Busha seniora, został przyjęty dokument *National Security Review 30: American Policy Towards Africa in the 1990s*¹, w którym odniesiono się do promowania pokojowych przemian i rozwiązywania konfliktów; popierania rozwoju demokracji, praw człowieka, praw pracowniczych, pluralizmu politycznego; walki z zagrożeniami transnarodowymi, tj. AIDS, terroryzmem, handlem narkotykami, problemami uchodźstwa czy skażeniem środowiska naturalnego².

Administracji George'a H. W. Busha nie udało zrealizować się większości założeń strategii, przede wszystkim dlatego że Stany Zjednoczone były wówczas pochłonięte sytuacją w Europie – normalizacją stosunków z Rosją, demokratyzacją państw byłego bloku wschodniego, zjednoczeniem Niemiec, a także konfliktem, który wybuchł u wybrzeży Zatoki Perskiej.

Prezydent Bill Clinton, kontynuował założenia strategii afrykańskiej administracji swojego poprzednika, intensyfikując kontakty Stanów Zjednoczonych z Afryką. W 1998 roku Bill Clinton odbył 11-dniową wizytę po Afryce, odwiedził m.in.: Ghanę, Ugandę, Rwandę, Republikę Południowej Afryki, Botswanę, Senegal i wyspę Góree; w 2000 roku przyjechał z oficjalną wizytą do Nigerii, Tanzanii i Egiptu³.

¹ *American Policy Towards Africa in the 1990s*, <http://bushlibrary.tamu.edu/research/pdfs/nsr/nsr30.pdf> [12.03. 2011].

² Zob. szerzej: *National Security Review 30: American Policy Towards Africa in the 1990s-Key Findings*, zob.: <http://allafrica.com/stories/200101080520.html> [15.05.2010].

³ Zob. szerzej: K. Michałek, *Amerykańskie stulecie. Historia Stanów Zjednoczonych Ameryki 1900–2001*, Wydawnictwo MADA, Warszawa 2004, s. 730–734.

W okresie administracji Billa Clintona Stany Zjednoczone brały udział w kilku misjach humanitarnych w Afryce⁴, wśród których misja w Somalii – *Continue Hope* okazała się najbardziej dramatyczna w skutkach. Akcja w Somalii odbywająca się pod egidą ONZ z początku miała charakter czysto humanitarny. Zadaniem amerykańskich żołnierzy stacjonujących w Somalii było przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa personelowi humanitarnemu oraz udrażnianie szlaków transportowych, blokowanych przez rebeliantów. W połowie 1992 roku humanitarna misja somalijska została przekształcona „w misję służącą budowie narodu” i jak to określiła wówczas amerykańska ambasador przy ONZ, Madeleine Albright: „żołnierze amerykańscy mają bezprecedensowe zadanie do spełnienia w postaci przywrócenia do życia całego kraju”⁵.

W 1993 roku Amerykanie wpadli w zasadzkę bojówkarzy somalijskich, czego konsekwencją było zabicie 17 żołnierzy. Zmasakrowane ciała Amerykanów zostały pokazane w telewizji CNN, co wywołało wśród opinii publicznej, a także Kongresu USA żądanie natychmiastowego wycofania wojsk amerykańskich z Afryki. Prezydent Bill Clinton ugiął się pod presją społeczną i w wystąpieniu telewizyjnym 7 października 1993 roku poinformował naród o całkowitym zakończeniu amerykańskiej misji w Somalii⁶.

Z perspektywy rozwoju Afryki najważniejszym przejawem zaangażowania amerykańskiej administracji pod przewodnictwem Billa Clintona było przyjęcie „Partnerstwa dla Rozwoju Gospodarki i Możliwości w Afryce” (*Partnership for Economic Growth and Opportunity in Africa*), który zakładał m.in. stworzenie w Afryce stref wolnego handlu, rozszerzenie dostępu do rynków amerykańskich poprzez przyznanie Afryce 10-letniej ulgi celnej na import towarów, utworze-

⁴ Obok misji humanitarnej w Somalii, w okresie administracji Billa Clintona, zrealizowane były misje w Rwandzie, Zairze i Ugandzie. Szerzej na ten temat zob.: P. Jenkins, *Historia Stanów Zjednoczonych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.

⁵ Cyt. za: K. Michałek, op. cit., s. 730.

⁶ Ibidem, s. 731.

nie amerykańsko-afrykańskiego forum gospodarczego oraz wyasygnowanie sumy 650 mln USD, która będzie pokrywała koszt amerykańskich, prywatnych inwestycji w Afryce Subsaharyjskiej⁷.

W styczniu 2001 roku 43. prezydentem Stanów Zjednoczonych został George W. Bush junior. Politykę afrykańską administracji George'a W. Busha juniora można zaliczyć do sukcesów jego 8-letniej prezydentury. Jego Administracja zrealizowała z powodzeniem *gros* programów, mających na celu poprawę życia mieszkańców Afryki, poczynszy od inicjatyw skoncentrowanych na walce z takimi chorobami jak AIDS czy malaria, poprzez programy służące rozwojowi gospodarczemu poszczególnych państw, a skończywszy na projektach mających na celu poprawę funkcjonowania systemu oświaty.

W okresie administracji 43. prezydenta Stanów Zjednoczonych kontakty amerykańsko-afrykańskie uległy intensyfikacji. George W. Bush był trzecim urzędującym prezydentem USA, który odwiedził Afrykę⁸. W ciągu dwóch pierwszych lat pełnienia urzędu prezydenta George W. Bush junior spotkał się z 25 przywódcami państw afrykańskich⁹.

Administracja George'a W. Bush juniora zrealizowała w Afryce szereg innowacyjnych programów, które zmieniły życie milionów Afrykanów oraz innych społeczności zamieszkujących rozwijające się regiony na świecie¹⁰.

Cztery miesiące po objęciu urzędu prezydenta, George W. Bush junior wyasygnował sumę 200 mln USD na powołanie nowego,

⁷ D. Tilton, *U.S. – Africa Economic Initiative*, http://www.fpipf.org/reports/us-africa_economic_initiatives [15.05.2010].

⁸ L. Pastusiak, *George W. Bush. Jaki człowiek, jaki prezydent?*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 221.

⁹ Szerzej na ten temat zob.: G.W. Bush, *Decision Points*, Virgin Books, New York 2010, s. 333–354.

¹⁰ *Building a More Hopeful World*, w: *A Charge Kept. The Record of The Bush Presidency 2001–2009*, Morgan and James the Enterepreneurial Publishers, La Vergne 2010, s. 53.

„Globalnego Funduszu”, którego celem priorytetowym była walka z rozprzestrzenianiem się takich chorób jak: AIDS, malaria i gruźlica.

Dnia 19 czerwca 2002 roku, prezydent George W. Bush junior uruchomił program *International Mother and Child HIV Prevention Initiative* mający za zadanie przeciwdziałanie zakażeniom wirusem HIV u dzieci przez ich matki będące w ciąży; program pochłonął sumę 500 mln USD¹¹. „Ten wysiłek – mówił prezydent George W. Bush – pozwoli na leczenie miliona kobiet rocznie i zmniejszy stopień zakażeń HIV dzieci przez matki o 40% w ciągu 5 lat lub mniej, w krajach objętych programem”¹².

Te dwie inicjatywy dały początek przełomowemu programowi *The President's Emergency Plan for AIDS Relief* (PEPFAR)¹³.

Program został zainaugurowany w 2003 roku, po uzyskaniu zgody Kongresu USA, na prośbę prezydenta George'a W. Busha juniora, aby na walkę z takimi chorobami jak AIDS, HIV, malaria i gruźlica przeznaczyć sumę 15 mld USD na okres 5 lat. Wobec inicjatywy prezydenta, Kongres USA przyjął specjalną ustawę (*United States Leadership Against Global HIV/AIDS, Malaria, and Tuberculosis Act of 2003*), która zyskała poparcie zarówno Republikanów jak i Demokratów. 27 maja 2003 roku George W. Bush junior podpisał ustawę i program PEPFAR oficjalnie wszedł w życie¹⁴.

Była to największa tego typu inicjatywa, na mocy której jedno państwo na świecie przeznaczyło na walkę z pojedynczymi jednostkami chorobowymi tak duże środki finansowe. PEPFAR obejmuje działania zapobiegawcze, lecznicze i inne programy wsparcia dla 15

¹¹ G.W. Bush, *Decision Points*, op. cit., s. 337–338.

¹² *Building a More Hopeful World*, w: *A Charge Kept. The Record of The Bush Presidency 2001–2009*, Morgan and James the Entrepreneurial Publishers, La Vergne 2010, s. 53.

¹³ Witryna internetowa w całości poświęcona PEPFAROWI, zob.: <http://www.pepfar.gov/> [12.03. 2011].

¹⁴ *Statement on HIV/AIDS Act*, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030528.html> [12.03. 2011].

najciężej dotkniętych epidemią państw, w tym dla 12 położonych w Afryce¹⁵.

PEPFAR okazał się dużym sukcesem administracji George'a W. Busha juniora, a najlepiej świadczą o tym wyniki programu. W 2003 roku leczeniu antyretrowirusowemu w Afryce Subsaharyjskiej poddawanych było zaledwie 50 tys. osób, w ciągu pięciu lat od momentu objęcia programem 12 państw afrykańskich liczba ta wzrosła do ponad 2,1 mln osób; 16 mln kobiet zakażonych wirusem HIV zostało objętych leczeniem, co pozwoliło na ochronę przed zakażeniem wirusem 240 tys. noworodków; całościową opieką zdrowotną zostało objętych ponad 10 mln ludzi na świecie, włączając ponad 4 mln sierot; 57 mln kobiet, mężczyzn i dzieci zostało objętych badaniami lekarskimi¹⁶.

W 2008 roku George W. Bush junior ponownie zwrócił się do Kongresu o przedłużenie na kolejne 5 lat programu PEPFAR. Demokraci i Republikanie poparli inicjatywę prezydenta i przeznaczyli na kolejną edycję PEPFAR-u sumę 48 mld USD, z czego 39 mld USD zostało przeznaczonych na walkę z AIDS, 5 mld USD na walkę z malarią, 4 mld USD na walkę z gruźlicą, a pozostała część środków miała zasilić Globalny Fundusz Walki z AIDS, Gruźlicą i Malaria¹⁷.

Choć inicjatywa prezydencka okazała się dużym osiągnięciem administracji George'a W. Busha juniora, pojawiły się wokół niej głosy krytyki. Oponenty wskazywali na ideologiczne podłoże progra-

¹⁵ *Raport specjalny. Polityka zagraniczna G.W. Busha*, http://www.stosunki-miedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php [15.05.2010].

¹⁶ Za: G.W. Bush, *Decision Points*, op. cit., s. 337–338; *Building a More Hopeful World*, w: *A Charge Kept. The Record of The Bush Presidency 2001–2009*, Morgan and James the Entrepreneurial Publishers, La Vergne 2010; *Interview with Matt Frei of BBC World News America, February 14, 2008*, w: *Administration of George W. Bush, 2008, February*, s. 199.

¹⁷ M. Konarski, *USA trzykrotnie zwiększą pomoc dla Afryki na walkę z AIDS*, <http://www.psz.pl/tekst-12400/USA-trzykrotnie-zwieksza-pomoc-dla-Afryki-na-walke-z-AIDS> [15.05.2010].

mu – nacisk na abstynencję, będącą zjawiskiem obcym dla większości kultur afrykańskich, a także odmawianie wsparcia jakichkolwiek programów związanych z aborcją¹⁸. Niemniej jednak pomimo pojawiających się negatywnych głosów program PEPFAR był największą tego typu inicjatywą, której realizacji podjął się amerykański prezydent. Warto podkreślić, że George W. Bush junior środki z budżetu federalnego przeznaczone na pomoc krajom ubogim w okresie swojej administracji potroił¹⁹.

Kolejną inicjatywą administracji George'a W. Busha juniora mającą na celu poprawę sytuacji zdrowotnej w Afryce była *Malaria Initiative*. W 2004 roku, w przybliżeniu, milion Afrykanów zmarło z powodu malarii, a zdecydowaną większość stanowiły dzieci poniżej 5 roku, które umierały na skutek ukąszenia komara²⁰. Administracja George'a Busha w 2005 roku uruchomiła program, którego celem było zmniejszenie odsetka umieralności na malarię o połowę. *Malaria Initiative* objęła pomocą 15 państw afrykańskich.

Stany Zjednoczone przeznaczyły na tę inicjatywę sumę 1,2 mld USD na okres 5 lat²¹. Środki z *Malaria Initiative* zostały przeznaczone na zakup moskitier (5,2 mln moskitier zostało przekazanych dzieciom w wieku od 1 do 5 lat²²), sprayów przeciwko komarom oraz leków antywirusowych.

W ciągu trzech lat od wdrożenia inicjatywy, 25 mln osób w 15 krajach Afryki zostało objętych leczeniem malarii oraz prewencją²³. W ramach walki z malarią Stany Zjednoczone wsparły finan-

¹⁸ *Raport specjalny. Polityka zagraniczna G.W. Busha*, http://www.stosunki-miedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php [15.05.2010].

¹⁹ Za: *Interview with the United States Kingdom's ITV, June 29, 2005*, w: *Administration of George W. Bush, 2005, July*, s. 1127.

²⁰ *Building a More Hopeful World*, op. cit., s. 54.

²¹ Za: G.W. Bush, *Decision Points*, op. cit., s. 345.

²² Podaję za: J. Kubiak, *Moskitiery od wujka Sama*, <http://www.psz.pl/tekst-9122/Julita-Kubiak-Moskitiery-od-wujka-Sama> [15.05.2010]. .

²³ *Building a More Hopeful World...*, op. cit., s. 54.

sowo²⁴ „Globalny Fundusz Walki z AIDS, Gruźlicą i Malaria”, a z programu PEPFAR wyasygnowano dodatkowe 5 mld USD na *Malaria Initiative*.

Neglected Tropical Diseases Control to program, który administracja George’a W. Busha przedstawiła w 2006 roku. Dotyczył on leczenia chorób takich jak onchocerkozą oraz ankylostomoza, nazywana również chorobą tęgoryjcową. W ramach *United States Agency for International Development* przeznaczono 100 mln USD na leczenie 40 mln osób w 5 krajach Afryki zakażonych wyżej wymienionymi chorobami. Program w pełni operatywny został w 2007 i w tym roku leczeniem objęto 14 mln osób z Burkina Faso, Ghany, Mali, Nigru oraz Ugandy²⁵.

W 2008 roku na walkę z tzw. zapomnianymi chorobami George W. Bush przeznaczył dodatkowe 350 mln USD, które miały zapewnić pomoc i leczenie chorym z Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej.

W lipcu 2008 roku prezydent Stanów Zjednoczonych podczas szczytu państw G-8 w Japonii zwrócił się do członków najbardziej wpływowej grupy państw na świecie o przeznaczenie środków finansowych na walkę z takimi chorobami jak onchocerkozą czy ankylostomoza. Choć liderzy G-8 zobowiązali się dostarczyć pomoc finansową, do tej pory jedynie Wielka Brytania przeznaczyła 75 mln USD na walkę z zapomnianymi chorobami²⁶.

Administracja George’a W. Busha prowadziła również w Afryce aktywną działalność edukacyjną. W lipcu 2001 roku z inicjatywy prezydenta George’a W. Busha powstała *Africa Education Initiative*. Głównym celem inicjatywy było zwiększenie w ciągu 8 lat dostępu do edukacji dzieci wychowujących się w Afryce, na który została przeznaczona suma 600 mln USD²⁷. Inicjatywa zakłada do 2010

²⁴ Na walkę z malarią została przeznaczona 1/4 ogólnego wkładu USA do Funduszu, czyli 3,3 mld USD. Szerzej na ten temat zob.: *Building a More Hopeful World...*, op. cit.

²⁵ *Building a More Hopeful World*, op. cit., s. 55.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *100 Things Americans May Not Know About Bush Administration Record*, s. 21, http://merln.ndu.edu/archivepdf/nss/WH/appendix_acc_for_web.pdf [12.03. 2011].

roku szkolenia ponad 920 tys. nauczycieli, dystrybucję 15 mln podręczników i materiałów szkolnych oraz przyznanie ponad 550 tys. stypendiów na rozpoczęcie edukacji, przede wszystkim na rzecz dziewcząt²⁸.

Innym obszarem aktywności Stanów Zjednoczonych w Afryce w okresie administracji George'a W. Busha były działania wspierające państwa lub instytucje afrykańskie, mające na celu umacnianie pokoju na kontynencie.

Prekursorem tej koncepcji był Bill Clinton, który w 1996 roku zaproponował powołanie sił, których zadaniem było przeprowadzenie operacji stabilizujących poziom bezpieczeństwa w Afryce²⁹. *African Crisis Response Initiative* „przewidywała przeprowadzenie programu ćwiczeń i szkoleń oraz dostawy sprzętu bojowego dla żołnierzy z państw afrykańskich, którzy mogliby być wykorzystywani w sytuacjach kryzysowych w ramach różnych sił pokojowych legitymizowanych przez instytucje afrykańskie lub ONZ”³⁰.

George W. Bush kontynuował inicjatywę swojego poprzednika, przekształcając ją w 2002 roku w *African Contingency Operations Training and Assistance* (ACOTA). „Misją ACOTA są działania szkoleniowe oraz pomoc w zwiększeniu możliwości afrykańskich krajów partnerskich ACOTA oraz regionalnych organizacji w planowaniu, wdrażaniu oraz implementowaniu zrównoważonych działań mających na celu utrzymanie pokoju”³¹. Według informacji udostępnionych przez Departamentu Stanu USA w ramach programu ACOTA wyszkolono około 60 tys. żołnierzy z Beninu, Botswany, Burkina Faso, Wybrzeża Kości Słoniowej, Etiopii, Gabonu, Kenii, Malawi,

²⁸ *Building a More Hopeful World*, op. cit., s. 56–57.

²⁹ K. Zajączkowski, *Afryka w polityce zagranicznej USA*, w: *Stany Zjednoczone obrona hegemonii w XXI wieku*, pod red. K.A. Kłosińskiego, Wydawnictwo Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2009, s. 399.

³⁰ Ibidem.

³¹ *African Contingency Operations Training and Assistance*, <http://www.state.gov/p/af/rt/acota/index.htm> [12.03. 2011].

Mali, Mozambiku, Namibii, Nigru, Nigerii, Rwandy, Senegalu, RPA, Tanzanii, Ugandy i Zambii³².

W 2007 roku administracja George'a W. Busha podjęła decyzję o utworzeniu Amerykańskiego Dowództwa w Afryce. AFRICOM jest „nową, amerykańską komendanturą poświęconą wyłącznie sprawom Afryki. Jest to jedna z 6 regionalnych komendantur Departamentu Obrony USA. Dowództwo w Afryce powstało na skutek reorganizacji amerykańskich struktur militarnych, a jego utworzenie miało na celu stworzenie jednego dowództwa, które będzie odpowiedzialne przed Sekretarzem Obrony USA oraz będzie utrzymywać stosunki wojskowe z 53 krajami Afryki”³³.

Zadania AFRICOM-u obejmą, oprócz tradycyjnej roli ośrodka planowania i prowadzenia operacji wojskowych USA w danym rejonie, także – jako pierwszoplanowe – funkcje niebojowe: zapobieganie konfliktom, umacnianie stabilności w regionie, przeciwdziałanie zacofaniu gospodarczemu i ubóstwu, misje humanitarne i ratownicze, a nade wszystko pomoc w rozwoju zdolności afrykańskich państw i organizacji regionalnych do reagowania kryzysowego oraz prowadzenia operacji pokojowych (m.in. przez szkolenia i dostawy sprzętu)³⁴.

Celem AFRICOM-u jest współpraca z Afrykanami oraz afrykańskimi organizacjami na rzecz budowy bezpieczeństwa regionalnego, zapobiegania kryzysom oraz wspierania działalności Stanów Zjednoczonych na kontynencie.

Podjęcie decyzji przez USA o powołaniu jednolitego dowództwa AFRICOM nie spotkało się z entuzjazmem państw afrykańskich. Przywódcom poszczególnych państw Afryki towarzyszyła obawa

³² *U.S. Department Of State. FY 2008 Performance Summary. Strategic Goal 1: Achieving Peace and Security* <http://www.state.gov/documents/organization/79679.pdf> [15.05.2010].

³³ Szerzej na ten temat zob.: <http://www.africom.mil/AfricomFAQs.asp> [15.05.2010].

³⁴ M. Madej, *Utworzenie AFRICOM - implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego i NATO*, „Biuletyn”, 24 września 2007, Nr 41, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuro Analiz, Warszawa 2007, s. 1811.

o przeniesienie stopnia zaangażowania Stanów Zjednoczonych z pomocy humanitarnej i rozwojowej na kwestie związane z szeroko pojętym bezpieczeństwem. Inne obawy niektórych afrykańskich przywódców jak np. Kenii i Republiki Południowej Afryki budzi wzrost militarnego zaangażowania Stanów Zjednoczonych w Afryce, co może w przyszłości przyczynić się do ataku terrorystycznego³⁵.

Prezydent George W. Bush ocenił, że powołanie AFRICOM-u „pomoże rozwiązać wiele problemów, z którym borykają się Afrykanie, zwłaszcza w Sudanie”³⁶.

Od 2002 roku Stany Zjednoczone współpracują z poszczególnymi państwami Afryki w ramach Połączonych Sił Wielozadaniowych w Rogu Afryki. Głównym zadaniem Połączonych Sił Wielozadaniowych w Rogu Afryki jest walka z transnarodowym terroryzmem na terytorium m.in. Kenii, Somalii, Sudanu, Seszeli, Etiopii, Erytrei, Dżibuti, Jemenu³⁷. Innym zadaniem *Combined Joint Task Force: Horn of Africa* są szkolenia żołnierzy, pomoc humanitarna oraz zbieranie i wymiana informacji wywiadowczych.

Z inicjatywy administracji prezydenta George’a W. Busha powstał również program współpracy amerykańsko-afrykańskiej w dziedzinie bezpieczeństwa morskiego. Stany Zjednoczone w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Morskiego z 2005 roku zapowiedziały rozszerzenie działań w ramach tzw. programu *Africa Coastal Security*. Celem programu ma być „zapobieganie bezprawnej lub antagonistycznej eksploatacji zasobów morskich, co będzie osiągnięte dzięki międzynarodowej współpracy, mającej na celu monitorowanie zasobów morskich, utworzenie odpowiednich struktur decyzyjnych, opracowanie skutecznych protokołów oraz budowie międzyrządowej współpracy”³⁸.

³⁵ Ibidem, s. 1812.

³⁶ *Interview with Master Sergeant Erin Roberts of the Pentagon Channel, March 19, 2008*, w: *Administration of George W. Bush, 2008, March 20*, s. 411.

³⁷ K. Zajączkowski, *Afryka w polityce zagranicznej USA*, op. cit., s. 401.

³⁸ *The National Strategy for Maritime Security 2005*, http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/HSPD13_MaritimeSecurityStrategy.pdf [15.05.2010].

Polityka zagraniczna administracja George'a W. Busha na kontynencie Afryki oprócz działań mających na celu poprawę sytuacji zdrowotnej, poziomu edukacji i bezpieczeństwa koncentrowała się również wokół programów gospodarczych.

W styczniu 2004 roku uruchomiony został program *Millenium Challenge Account* (MCA), oferujący pomoc biednym państwom, które gotowe są przyjąć zasady dobrego rządzenia i wolności gospodarczej³⁹. Na mocy tej inicjatywy Stany Zjednoczone będą zapewniać pomoc tylko tym państwom, które rządzą sprawiedliwie, inwestują w swoje narody oraz przeprowadzają polityczne i ekonomiczne reformy⁴⁰. W ramach *Millenium Challenge Account* pomoc w wysokości 6,7 mld USD uzyskało 35 krajów na świecie. Państwa, które skorzystały z funduszy *Millenium Challenge Account*, przeprowadziły reformy polityczno-gospodarcze, dzięki czemu stały się atrakcyjnymi partnerami dla m.in. amerykańskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Z 18 grantów w 2009 roku 11 zostało przyznanych państwom afrykańskim. W sumie pomoc dla Afryki w ramach *Millenium Challenge Account* wyniosła 4,5 mld USD, co stanowi 3/4 całego budżetu *Millenium Challenge Account* przeznaczonego na pomoc dla krajów, będących w bardzo trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej.

Istotną rolę w relacjach ekonomicznych między regionami odgrywa przyjęta przez USA w 2000 roku ustawa *The African Growth and Opportunity Act* (AGOA), zakładająca liberalizację kontaktów handlowych i w sferze przepływu kapitałów pomiędzy USA a Afryką, przy jednoczesnym promowaniu wysiłków państw afrykańskich na rzecz większego otwarcia gospodarek i promowania wolnego rynku⁴¹.

³⁹ Raport specjalny. Polityka zagraniczna G.W. Busha, http://www.stosunki-miedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php [15.05.2010].

⁴⁰ Interview with African Journalists, October 2, 2003, w: *Administration of George W. Bush, 2003, October*, s. 1297.

⁴¹ K. Zajczkowski, *Afryka w polityce zagranicznej USA*, op. cit., s. 402.

Według danych Departamentu Handlu USA, wymiana handlowa Stanów Zjednoczonych z Afryką Subsaharyjską w 2006 roku wzrosła o 17% (eksport w 2003 roku wynosił około 7 mln USD, a w 2006 roku 12 mln USD; import w 2003 roku wynosił 25 mln USD, a w 2006 roku 59 mln USD)⁴².

Stany Zjednoczone najczęściej importują z Nigerii, Angoli, Demokratycznej Republiki Konga, Czadu oraz Gwinei Równikowej. Produkty, które USA najczęściej importuje z krajów Afryki Subsaharyjskiej to: ropa, platyna, diamenty, tkaniny i dzianiny, gaz, żelazo i stal, kakao oraz części do motorów. Stany Zjednoczone do państw tej części Afryki najczęściej eksportują: samoloty oraz części do samolotów, motory, siemię i ziarno, benzynę i produkty z węgla, chemię przemysłową, silniki, turbiny i inny sprzęt transmitujący siłę⁴³.

Wymiana handlowa Afryki Subsaharyjskiej i USA od 2000 roku wzrosła o 143%, natomiast wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Afryce Subsaharyjskiej w 2005 roku wyniosła 14,8 mld USD⁴⁴.

W 2006 roku USA zaczęły wprowadzać w życie 5-letni program *African Global Competitiveness Initiative* (AGCI), o wartości 200 mln USD, mający poprawić konkurencyjność przedsiębiorstw afrykańskich⁴⁵.

Prezydent George W. Bush wspierany przez premiera Wielkiej Brytanii – T. Blaira – powołał *Multilateral Debt Relief Initiative* (MDRI), która miała na celu anulowanie zobowiązań płatniczych niektórych państw świata wobec Banku Światowego, Banku Rozwoju Afryki oraz Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Dzięki *Multilateral Debt Relief Initiative* udało zredukować się ponad 42 mld USD zadłużenia 25 państw Afryki⁴⁶.

⁴² Podaję za: *U.S. African Trade Profile* <http://www.goa.gov/resources/US-African%20Trade%20Profile%202007%20-%20Final.pdf> [15.05.2010].

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ K. Zajączkowski, *Afryka w polityce zagranicznej USA*, op. cit., s. 402.

Pozytywnym wymiarem polityki zagranicznej George'a W. Busha w Afryce było zaangażowanie administracji na rzecz rozwiązywania konfliktów regionalnych.

Liberia jest przykładem, gdzie wysiłki dyplomacji amerykańskiej doprowadziły do opuszczenia stanowiska prezydenta przez Charles Taylora 11 sierpnia 2003 roku. 18 sierpnia tego samego roku w Akrze, stolicy Ghany, podpisano porozumienie kończące konflikt w Liberii. USA w tym czasie zapewniły wsparcie logistyczne i militarne (w Liberii wylądowała jednostka marines) zachodnioafrykańskim siłom pokojowym ECOMIL, a później wspierały Liberię w okresie przejściowym, aktywnie angażując się w budowę struktur państwowych⁴⁷. Dzięki wysiłkom amerykańskiej dyplomacji udało się w Liberii przeprowadzić demokratyczne wybory, w których wygrała, po raz pierwszy w historii Afryki – kobieta, E. Johnson Sirleaf.

Stany Zjednoczone wspólnie z Republiką Południowej Afryki współpracowały w kwestii zakończenia destrukcyjnej, bratobójczej wojny w Demokratycznej Republice Konga oraz udzieliły wsparcia w przeprowadzeniu pierwszych wolnych od 40 lat wyborów w Kongu⁴⁸. Rozmowy pokojowe zainicjowane przez ówczesnego sekretarza stanu USA, C. Powella, w 2001 roku, przyczyniły się do spotkania w lutym tego samego roku prezydenta Demokratycznej Republiki Konga – J. Kabily, oraz prezydenta Rwandy – P. Kagame. Rozmowy, które toczyły się w Waszyngtonie, doprowadziły do konsensusu, polegającego na zaakceptowaniu przez Rwandę i Ugandę porozumienia pokojowego z Lusaki⁴⁹ z 1999 roku, mówiącego o wycofaniu

⁴⁶ *Building a More Hopeful World*, op. cit., s. 57.

⁴⁷ *Raport specjalny. Polityka zagraniczna G.W. Busha*, http://www.stosunki-miedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php [15.05.2010].

⁴⁸ *Building a More Hopeful World...*, op. cit., s. 38.

⁴⁹ Porozumienie rozjemcze z Lusaki zostało podpisane 10 lipca 1999 roku przez Demokratyczną Republikę Konga, Angolę, Namibię, Ruandę, Ugandę, Zimbabwe oraz później przez „Mouvement pour la Liberation du Congo” oraz „Rassemblement Congolais pour la Democratie”. Porozumienie rozejmowe, przewidujące przerwanie ognia, wycofanie obcych wojsk z DR Konga, rozmieszczenie

obcych wojsk z terytorium państwowego Demokratycznej Republiki Konga. Rozpoczęty w ten sposób proces pokojowy doprowadził ostatecznie do podpisania przez wszystkie strony konfliktu w Demokratycznej Republice Konga całościowego porozumienia pokojowego 17 grudnia 2002 roku w Pretorii⁵⁰.

Stany Zjednoczone były szczególnie zainteresowane rozwiązaniem konfliktów na terytorium Sudanu, będącego przyczółkiem międzynarodowego terroryzmu.

George W. Bush, chcąc osiągnąć przełom w wojnie domowej trwającej od 1983 roku, powołał J. Danfortha na stanowisko specjalnego wysłannika USA ds. Sudanu. Dzięki różnego rodzaju naciskom (podpisany przez George'a Busha w październiku 2002 roku *Sudan Peace Act* groził ocenzurowaniem rządu Sudanu za uchylanie się od negocjowania w dobrej wierze) i mediacyjnej aktywności J. Danforth i C. Powella udało się osiągnąć przyspieszenie wysiłków pokojowych po 2002 roku i podpisanie układu pokojowego 9 stycznia 2005 roku⁵¹. Stany Zjednoczone przekazały Sudanowi ponad 2 mld USD pomocy humanitarnej, przeznaczonej na rzecz reform gospodarczych i w sektorze bezpieczeństwa. Pomimo zaangażowania Stanów Zjednoczonych w tym regionie świata sytuacja w Sudanie jest nadal bardzo niebezpieczna.

* * *

Polityka zagraniczna administracji George'a W. Busha juniora w Afryce skoncentrowana była przede wszystkim wokół szeroko pojętej pomocy humanitarnej. Stany Zjednoczone jako światowe supermocarstwo mają moralny obowiązek angażować się w pomoc

sił międzynarodowych, dialog i pojednanie narodowe, odbudowę struktur państwowych DR Konga, utworzenie armii narodowej, gwarancję praw różnych grup etnicznych. Szerzej na ten temat zob.: http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt [15.05.2010].

⁵⁰ *Raport specjalny. Polityka zagraniczna G. W. Busha*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php [15.05.2010].

krajom najuboższym, bez względu na to jakiego aspektu powinna ona dotyczyć. USA ma świadomość ciężającej na nich odpowiedzialności. Wynika to z jednej strony z roli, którą Stany Zjednoczone używały po zakończeniu zimnej wojny – przywódcy międzynarodowej społeczności, z drugiej zaś strony jest to pragmatyczne podejście leżące u podstaw przekonania, że państwa, w których panuje względny dobrobyt i demokracja, sprzyjają stabilności ładu międzynarodowego.

Analiza relacji amerykańskich-afrykańskich w okresie prezydentury George'a Busha juniora jest ważna, ponieważ polityka zagraniczna 43. prezydenta Stanów Zjednoczonych na tym kontynencie jest bez wątpienia sukcesem jego 8-letniej administracji.

Choć początkowo kandydat na prezydenta George W. Bush junior twierdził, że „Afryka nie leży w kręgu strategicznych interesów narodowych USA”⁵², to jako prezydent bardzo wiele uczynił, aby zwiększyć dostęp Afrykanów do opieki medycznej oraz oświaty. Działania jego administracji przyczyniły się również do wzrostu poziomu bezpieczeństwa oraz pobudzenia rozwoju gospodarczego zwłaszcza wśród państw Afryki Subsaharyjskiej.

O pozytywnym wymiarze działań podjętych przez republikańską administrację na kontynencie Afryki świadczą wyniki badań opinii publicznej przeprowadzone wśród samych zainteresowanych. Według analizy przeprowadzonej przez Instytut Gallupa z 2008 roku – 62% mieszkańców Afryki Subsaharyjskiej pozytywnie oceniło amerykańskie przywództwo w tym obszarze⁵³. W niektórych krajach Afryki Subsaharyjskiej wskaźnik poparcia dla działań administracji George'a W. Busha juniora przekroczył 90%, np. w Republice

⁵¹ Ibidem.

⁵² Cyt. za: L. Pastusiak, *George W. Bush. Jaki człowiek, jaki prezydent?*, op. cit., s. 221.

⁵³ *U.S. Leadership Approval Highest in Sub-Saharan Africa*, <http://www.gallup.com/poll/106306/US-Leadership-Approval-Highest-Sub-Saharan-Africa.aspx> [15.05.2010].

Środkowoafrykańskiej – 92%, Malawi – 87%, Madagaskarze – 84% i Ugandzie – 82%⁵⁴.

Polityka zagraniczna prezydenta George'a Busha juniora na kontynencie afrykańskim jest również doceniana przez tych, którym sprawy Afryki od wielu lat są bardzo bliskie. Bob Geldof w wywiadzie dla magazynu „Time” powiedział, że „zaangażowanie George'a Busha w Afryce było rewolucyjne. [...] Reżim George'a Busha powodował podziały – ale nie w Afryce. Czytałem o nim, że jest niekompetentny – ale nie w Afryce. Jego polityka budziła rozgoryczenie – ale nie w Afryce. Tutaj jego administracja ocaliła miliony istnień ludzkich”⁵⁵.

George W. Bush junior dzięki innowacyjnym programom zdrowotnym nakierowanym na zmniejszenie śmiertelności oraz zachorowań na takie choroby jak AIDS, gruźlica i malaria, programom gospodarczym uzależniającym przyznanie pomocy humanitarnej oraz finansowej od stabilności politycznej oraz postępu reform społeczno-gospodarczych w danym państwie, pozostawił swojemu następcy – Barackowi H. Obamie solidny grunt do kontynuacji i dalszego zacieśniania stosunków amerykańsko-afrykańskich.

Wzmocnienie przez administrację George'a W. Busha juniora pozytywnego stosunku do amerykańskiego przywództwa w tej części świata stanowi dobry prognostyk dla dalszej współpracy kolejnej amerykańskiej administracji z państwami tego regionu.

BIBLIOGRAFIA

African Contingency Operations Training and Assistance, <http://www.state.gov/p/af/rt/acota/index.htm>.

American Policy Towards Africa in the 1990s, <http://bushlibrary.tamu.edu/research/pdfs/nsr/nsr30.pdf>.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ B. Geldof, *Geldof and Bush: diary from the road*, „Time” 28.02.2008, <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1717934-3,00.html> [15.05.2010].

- Building a More Hopeful World*, w: *A Charge Kept. The Record of The Bush Presidency 2001-2009*, Morgan and James the Entrepreneurial Publishers, La Vergne 2010.
- Bush G.W., *Decision Points*, Virgin Books, New York 2010.
- Geldof B., *Geldof and Bush: diary of the road*, „Time” 28.02.2008, <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1717934-3,00.html>.
- Interview with African Journalists, October 2, 2003*, w: *Administration of George W. Bush, 2003, October*.
- Interview with Master Sergeant Erin Roberts of the Pentagon Channel, March 19, 2008*, w: *Administration of George W. Bush, 2008, March*.
- Interview with Matt Frei of BBC World News America, February 14, 2008*, w: *Administration of George W. Bush, 2008, February*.
- Interview with the United States Kingdom's ITV, June 29, 2005*, w: *Administration of George W. Bush, 2005, July*.
- Jenkins P., *Historia Stanów Zjednoczonych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
- Konarski M., *USA trzykrotnie zwiększą pomoc dla Afryki na walkę z AIDS*, <http://www.psz.pl/tekst-12400/USA-trzykrotnie-zwieksza-pomoc-dla-Afryki-na-walke-z-AIDS>.
- Kubiak J., *Moskitiery od wujka Sama*, <http://www.psz.pl/tekst-9122/Julita-Kubiak-Moskitiery-od-wujka-Sama>.
- Madej M., *Utworzenie AFRICOM – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego i NATO*, „Biuletyn”, 24.09.2007, nr 41, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuro Analiz, Warszawa 2007.
- Michałek K., *Amerykańskie stulecie. Historia Stanów Zjednoczonych Ameryki 1900-2001*, Wydawnictwo MADA, Warszawa 2004.
- National Security Review 30: American Policy Towards Africa in the 1990s-Key Findings*, <http://allafrica.com/stories/200101080520.html>.
- Pastusiak L., *George W. Bush. Jaki człowiek, jaki prezydent?*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.
- Raport specjalny. Polityka zagraniczna G. W. Busha*, http://www.stosunki-miedzynarodowe.info/polityka_zagraniczna_administracji_busha.php.
- Statement on HIV/AIDS Act*, <http://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030528.html>.
- Tilton D., *U.S. – Africa Economic Initiative*, http://www.fpip.org/reports/us-africa_economic_initiatives.
- The National Strategy for Maritime Security 2005*, http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/HSPD13_MaritimeSecurityStrategy.pdf.

- U.S. African Trade Profile* <http://www.agoa.gov/resources/US-African%20Trade%20Profile%202007%20-%20Final.pdf>.
- U.S. Department Of State. FY 2008 Performance Summary. Strategic Goal 1: Achieving Peace and Security* <http://www.state.gov/documents/organization/79679.pdf>.
- U.S. Leadership Approval Highest in Sub-Saharan Africa*, <http://www.gallup.com/poll/106306/US-Leadership-Approval-Highest-SubSaharan-Africa.aspx>.
- Zajączkowski K., *Afryka w polityce zagranicznej USA*, w: *Stany Zjednoczone obrona hegemonii w XXI wieku*, pod red. K.A. Kłosińskiego, Wydawnictwo Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2009.
- 100 Things Americans May Not Know About Bush Administration Record*, http://merln.ndu.edu/archivepdf/nss/WH/appendix_acc_for_web.pdf.
- <http://www.africom.mil/AfricomFAQs.asp>.
- <http://www.pepfar.gov/>.
- http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt.

THE PROBLEM OF AID TO AFRICA DURING THE PRESIDENCY OF GEORGE W. BUSH JUNIOR

SUMMARY

The main objective of this paper was to present the problem of aid to Africa during the presidency of George W. Bush junior. This paper states about different types of American aid such as humanitarian, economic and military. It also focuses on innovative programs for instance *The President's Emergency Plan for AIDS Relief, Malaria Initiative, Debt Relief*, which the administration of George W. Bush established during his two terms. The foreign policy of the administration of George W. Bush in Africa transformed millions of lives in this continent and was the main success of the whole George W. Bush junior presidency.